

Студент 2 року магістратури
факультету економіки і права ХНЕУ

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТРАКТУВАННЯ ПРИБУТКОВОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Анотація. Розглянуто загальні принципи визначення прибутковості виробництва з урахуванням підходів до формування теорії прибутковості, а також позиції окремих досліджень щодо сутності прибутку і визначення рівня прибутковості.

Аннотация. Рассмотрены общие принципы определения прибыльности производства с учетом подходов к формированию теории прибыльности, а также позиции отдельных исследований относительно сущности прибыли и определения уровня прибыльности.

Annotation. General principles of profitability production determination, taking into account the method of attack forming theory of profitability, also from different authors points of view about profitability meaning and determination of profitability level are regarded.

Ключові слова: прибуток, прибутковість виробництва, ефективність, дохід, витрати, стратегічне управління.

Кінцевою метою діяльності підприємства в ринкових умовах є отримання прибутку. Тому дуже важливо під час стратегічного планування врахувати всі фактори й аспекти подальшого розвитку для повного та обґрунтованого визначення величини прибутку підприємства та забезпечення повного рівня прибутковості. Виходячи з цього, можна говорити про актуальність теми, яка полягає у тому, що у сучасних умовах господарювання головною рушійною силою ринкової економіки, основним спонукальним мотивом діяльності підприємств, незалежно від форм господарювання, є одержання максимальної суми прибутку як основного джерела конкурентного, динамічного розвитку виробництва й вирішення соціальних та екологічних проблем суспільства. Забезпечення динаміки сталого розвитку підприємства визначається його спроможністю здійснювати фінансування відтворювального процесу на розширеній основі. А для цього необхідно, насамперед, отримувати прибуток певної величини та якості, що забезпечує розширене відтворення підприємства.

Дослідженнями цієї проблеми займалися такі економісти: Огічук М. Ф., Олійник О. В., Плаксієнко В. Я., Посилаєва К. І., Баранцева С. М., Софронов В. В.

Метою дослідження є аналіз теоретико-методичних підходів до визначення прибутковості, у тому числі на рівні окремих галузей, а також надання характеристики концептуальних засад стратегічного управління прибутку та створення його моделі з позиції економічної збалансованості.

Переходячи безпосередньо до висвітлення проблем, пов'язаних із формуванням поняття прибутковості, слід зазначити, що визначення прибутковості надається авторами у різних формах.

Огічук М. Ф., наприклад, надає таке визначення прибутковості – це вид ефективності, що характеризує результативність діяльності економічних систем (підприємств, територій, національної економіки). Основною особливістю таких систем є вартісний характер засобів (видатків, витрат) досягнення цілей (результатів), а в деяких випадках і самих цілей (зокрема, одержання прибутку). За наданою характеристикою Огічуком М. Ф. прибутковість визначається відношенням результату (ефекту) до витрат, що забезпечили його отримання, тобто $\text{прибутковість} = \frac{\text{прибуток}}{\text{витрати}}$ [1, с. 37].

Олійник О. В. вважає правильним таке визначення прибутковості – досягнення найбільших результатів за найменших витрат живої та уречевленої праці. Прибутковість є конкретною формою дії закону економії часу. За капіталістичного способу виробництва узагальнюючий показник прибутковості – норма прибутку. Для народних підприємств у розвинутих країнах Заходу основною метою стає максимізація не прибутку, а чистого доходу на одного зайнятого, що не виключає необхідності використання показника норми прибутку [2, с. 10].

Плаксієнко В. Я. вважає визнавати прибутковість як показник прибутку і надає таку його характеристику – це частина отриманого на вкладений капітал чистого доходу підприємства, що характеризує його винагороду за ризик підприємницької діяльності.

Щоб зробити висновок про рівень ефективності роботи підприємства, отриманий прибуток необхідно порівняти зі здійсненими витратами. По-перше, витрати можна розглядати як поточні витрати діяльності підприємства, тобто собівартість продукції (робіт, послуг). Тут можливі різні варіанти визначення поточних витрат і прибутку, що використовуються у розрахунках.

По-друге, витрати можна розглядати як авансову вартість (авансований капітал) для забезпечення виробничої та фінансово-господарської діяльності підприємства. Тут також можливі різні варіанти визначення авансованої вартості й визначення прибутку, що береться для розрахунків.

Співвідношення прибутку з авансованою вартістю або поточними витратами характеризує таке поняття, як "рентабельність". У найширшому, найзагальнішому розумінні рентабельність означає прибутковість або дохідність виробництва і реалізації всієї продукції (робіт, послуг) чи окремих видів її; дохідність підприємств, організацій,

Баранцева С. М. визначає прибуток як частину виручки, що залишається після відшкодування всіх витрат на виробничу і комерційну діяльність підприємства [4, с. 213]. Характеризуючи перевищення надходжень над витратами, прибуток виражає мету підприємницької діяльності і береться за головний показник її результативності (ефективності).

Посилаєва К. І. надає таке визначення прибутку – частина вартості додаткового продукту, виражена в грошах; частина чистого доходу; грошовий вираз вартості реалізованого чистого доходу, основна форма грошових накопичень господарського суб'єкта [5, с. 86].

Софонов В. В. вважає правильним визначення прибутку так: прибуток – це головна мета підприємницької діяльності, основний узагальнюючий показник фінансових результатів господарської діяльності підприємств усіх видів, незалежно від їх організаційно-правової форми [6, с. 174].

Найбільш принципова відмінність у визначенні прибутків порівняно з тією системою, яка діє в західних країнах, полягає в тому, що там до складу витрат поряд із заробітною платою, виплатою відсотків на капітал, рентними платежами за землю входить оплата функцій підприємця з організації виробництва товарів і поєднання всіх інших ресурсів у процесі виробництва. Плату підприємцю за його внесок у виробництво називають нормальним прибутком. Він входить до складу економічних витрат. А різниця між загальним доходом та економічними витратами має назву чистого або економічного прибутку [7, с. 14].

Виходячи з поданих тлумачень різних авторів, можна зазначити, що основою прибутковості є сам прибуток, який у цілому і визначає результат фінансово-господарської діяльності підприємств як суб'єктів господарювання. Тому прибуток відбиває її результати і зазнає впливу багатьох чинників. Є особливості у формуванні прибутку підприємств залежно від сфери їхньої діяльності, галузі господарства, форми власності, розвитку ринкових відносин.

На формування прибутку як фінансового показника роботи підприємства, що відбивається в бухгалтерському обліку, в офіційній звітності суб'єктів господарювання, впливає встановлений порядок визначення фінансових результатів діяльності; обчислення собівартості продукції (робіт, послуг); загальногосподарських витрат; визначення прибутків (збитків) від фінансових операцій, іншої діяльності.

Отже, на формування абсолютної суми прибутку підприємства впливають: результати, тобто ефективність його фінансово-господарської діяльності; сфера діяльності; галузь господарства; установлені законодавством умови обліку фінансових результатів.

Розподіл прибутку підприємства потрібно здійснювати відповідно до спеціально розробленої політики, формування якої становить собою складне економічне завдання. Дана політика повинна відображати основні вимоги загальної стратегії розвитку підприємства, забезпечувати підвищення його ринкової ціни, формувати належні обсяги інвестиційних ресурсів, забезпечувати матеріальні інтереси власників і працівників. Основними шляхами покращення цільової структури формування та використання прибутку підприємства є: визначення пріоритетного напрямку використання прибутку – капіталізації коштів, що спричинить подальший розвиток підприємства та покращення фінансових результатів його діяльності, а також проведення економічної роботи щодо аналізу динаміки та чинників отриманих прибутків у базовому періоді, виявлення резервів, що сприятимуть максимізації прибутку, а також ефективного планування формування, розподілу та використання прибутку на наступні періоди.

Наук. керівн. Плоха О. Б.

Література: 1. Огітчук М. Ф. Суть прибутку та підходи до методики його визначення / М. Ф. Огітчук // Економіка АПК. – 2009. – № 6. – С. 31–45. 2. Олійник О. В. Прибутковість різних видів економічної діяльності і тенденції їх розвитку / О. В. Олійник // Вісник ХНАУ. Серія: Економіка АПК і природокористування. – Х., 2008. – № 7. – С. 3–11. 3. Плаксієнко В. Я. Методика визначення фінансових результатів та відображення їх в обліку / В. Я. Плаксієнко, О. І. Дачій // Облік і фінанси АПК. – 2009. – № 2. – С. 16–21. 4. Баранцева С. М. Стратегічне управління прибутком підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.е.н. : спец.08.00.04 / С. М. Баранцева. – Донецьк, 2009. – 22 с. 5. Посилаєва К. І. Підходи визначення прибутку для аналізу ефективності діяльності підприємства / К. І. Посилаєва // Вісник ХНАУ. Серія: Економіка АПК і природокористування. – Х., 2008. – № 7. – С. 83–87. 6. Экономический глоссарий : учебн. пособ. / [под ред. В. В. Софопова, проф. В. А. Чемыхина, и. о. доц. Г. П. Окорковой]. – Курск : Изд. КГСХА, 2008. – 315 с. 7. Ткаченко Є. Ю. Управління формуванням прибутку в процесі господарської діяльності підприємств машинобудування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к.е.н. : спец. 08.06.01 / Є. Ю. Ткаченко. – Запоріжжя, 2008. – 22 с.